

Mirosław Korolko, Alicja Szałagan

Zebranie naukowe poświęcone Janowi Kochanowskiemu

Biuletyn Polonistyczny 22/4 (74), 39-43

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZEBRANIE NAUKOWE POŚWIĘCONE JANOWI KOCHANOWSKIEMU

12-13 marca 1979

Zbliżające się rocznice: 450-lecie urodzin (1530) i 400-lecie śmierci (1584) Jana Kochanowskiego nakładają, zwłaszcza na historyków literatury staropolskiej, szczególną odpowiedzialność w postaci precyzyjnego przygotowania organizacyjnego, tematycznego i materiałowego. Zanim dojdą do skutku planowane z okazji wspomnianych rocznic "sesje wielkie", o zasięgu międzynarodowym, już dziś istnieje pilna potrzeba zorganizowania "sesji małych", materiałowych, orientujących szerokie kręgi zainteresowanych badaczy twórczości Jana z Czarnolasu w zakresie, możliwościach i potrzebach problemowych.

Taką roboczą sesję poświęconą Janowi Kochanowskiemu zorganizowała w dniach 12-13 marca 1979 r. świeżo utworzona Pracownia Literatury Renesansu i Baroku Instytutu Badań Literackich PAN. W ciągu dwóch dni wysłuchano i przedyskutowano w sporym gronie historyków literatury - rekrutujących się z różnych ośrodków polonistyki - dziewięć referatów, poświęconych głównie wąskim, ale ważnym problemom badawczym dotyczącym twórczości autora "Trenów".

Najważniejszym tematem tego zebrania naukowego był referat prof. Wacława Urbana (WSP Kielce), będący "Wprowadzeniem do dyskusji nad projektem tomu dokumentów biograficznych dotyczących Jana Kochanowskiego". Tom ten, opracowywany przez zespół pod red. Janusza Pelca, znajduje się obecnie w fazie szeroko zakrojonych kwerend archiwalnych i bibliotecznych, zaś jego ukończenie jest przewidywane na rok 1980. Mimo licznych wydawnictw dotyczących życiorysu Jana z Czarnolasu, brak dotąd pełnego i krytycznie opracowanego zestawu źródeł oraz kalendarza życia i twórczości poety. Potrzeba więc tego rodzaju publikacji źródeł jest ogromna, gdyż oczekują ich różnego rodzaju specjaliści zajmujący się twórczością autora "Fraszek".

Prof. Urban, pracujący nad zbieraniem materiałów archiwalnych do wspomnianego tomu, zreferował zarówno trudności, jak perspektywy badań nad życiorysem Kochanowskiego. Na czoło trudności wysuwają

się następujące: 1. Kochanowski był znacznie uboższy od innych współczesnych mu pisarzy szlacheckich (np. Reja), mniej przedsiębiorczy gospodarczo i mniej kłótlivy, toteż pozostały po nim nikłe ślady w źródłach sądowych, gospodarczych czy skarbowych; 2. Główna baza źródeł do życiorysu poety – księgi sądowe byłego województwa sandomierskiego – zostały w 90% zniszczone w czasie ostatniej wojny; 3. Pozostałe źródła są bardzo rozrzucone, gdyż Kochanowski dość dużo podróżował; 4. W drugiej połowie XVI wieku żyło kilkunastu szlachciców małopolskich tego samego imienia i nazwiska, co przy szczupłości i braku opracowania źródeł archiwalnych z tej epoki znacznie utrudnia identyfikację występowania poety.

Od jubileuszu 300-lecia śmierci Jana Kochanowskiego, obchodzonego w 1884 r., zaczęły się poważniejsze badania życiorysu poety, stąd punktem wyjścia referowanego opracowania dokumentów biograficznych jest zasób źródeł odkrytych w drugiej połowie XIX w. Przy takim założeniu można oceniać, iż około 30% źródeł do życiorysu Jana z Czarnolasu i jego najbliższej rodziny zostało wydanych lub streszczonych do 1939 r., 20-30% nie opracowanych przepadło w obu wojnach światowych, 20-30% źródeł nowych pozostanie do odszukania przez przyszłych badaczy, naiwnością jest bowiem sądzić, że nawet przy najbardziej wnikliwych badaniach źródłoznawczych dziejów nowożytnych da się za jednym razem wyczerpać wszystkie archiwalia dotyczące jakiegoś jednostkowego problemu. Tak więc i obecne wydawnictwo nie będzie kompletne, choćby i z tego powodu, że obejmie 50-60% materiałów, które były do dyspozycji sto lat temu. Ponadto wielu tekstów dawniej opracowanych nie da się dziś zweryfikować z powodu zaginięcia podstawy rękopiśmiennej.

Z kolei referent przedstawił do dyskusji zakres wydawnictwa, ramowy plan kwerend bibliotecznych, kompozycję tomu i szczegółowy sposób jego opracowywania. Wszystkie dokumenty dotyczące Jana Kochanowskiego-poety będą wydane in extenso w kształcie dwuszpaltowym: szpalta lewa poświęcona będzie transliteracji tekstu polskiego lub łacińskiego, szpalta prawa natomiast będzie zawierała transkrypcję tekstu polskiego bądź tłumaczenie z łaciny. Teksty dotyczące najbliższej rodziny poety (rodzice, bracia, dzieci) będą w wydawnictwie podawane w streszcze-

niach. W obu przypadkach będzie ściśle przestrzegany układ chronologiczny, a każdy dokument ma być opatrzony ujednoczoną metryką wydawniczą, numeracją i przypisami filologicznymi oraz rzeczowymi.

Następnie referent przedstawił do dyskusji szereg kwestii warsztatowych i sformułował problemy dyskusyjne, sporne, zwracając się do zebranych z apelem o życzliwą krytykę.

Niektóre wypowiedzi dyskutantów okazały się niezwykle cenne oraz instruktywne, zwłaszcza że głos zabierali tak wytrawni znawcy dawnych źródeł, jak prof. prof. Aleksander Gieysztor, Andrzej Wyczański czy Maria Renata Mayenowa. Ułatwieniem w dyskusji były wcześniej rozesłane do zainteresowanych dwa projekty wydania tekstów źródłowych, które autorom wydawnictwa i dyskutantom uświadomiły cały splot najprzeróżniejszych kłopotów edytorskich począwszy od szczegółowych kwestii językowych, a skończywszy na doborze takich, a nie innych, materiałów źródłowych.

Na zakończenie owocnej wymiany zdań sformułowano gorący apel do wszystkich zainteresowanych dbałością i troską o dzieło Jana z Czarnolasu, by zgłaszali do wydawców tomu dokumentów biograficznych informacje źródłowe, gdyż omawiane wydawnictwo może być owocnie wykonane tylko w jak najszerszej współpracy z historykami różnych specjalności.

Pozostałe wystąpienia uczestników zebrania naukowego dotyczyły głównie wybranych problemów edytorskich bądź interpretacyjnych określonych utworów autora "Psalterza". Szerokie i wielostronne możliwości interpretacyjne "Jezdy do Moskwy" zreferował prof. Alojzy Sajkowski (UAM). Szczególnie instruktywne w wypowiedzi referenta było związanie treści tego stosunkowo mało znanego poematu epickiego mistrza z Czarnolasu ze współczesnym mu chronologicznie dziariuszem poetyckim fragmentu wojen batoriańskich Andrzeja Rymszy, wydany w Wilnie w 1585 r. pt. "Deketeros akroama, tj. dziesięćcrocna powieść wojennych spraw...". W świetle tego mało znanego źródła (wydanego w t. XVI "Archiwum Literackiego" przez referenta, wespół z W. R. Rzepką), wiele trudno zrozumiałych aluzji historycznych "Jezdy do Moskwy" uzyskało właściwe wyjaśnienie. Ponadto referent zademonstrował kolejne infor-

macje archiwalne ze swoich licznych znalezisk w Archiwum Radziwiłłowskim AGAD, szczególnie przydatnych do komentarza "Jezdy do Moskwy".

Doc. Edmund Kotarski, dyrektor Biblioteki PAN w Gdańsku, zapoznał zebranych ze swymi "Uwagami o »Wrózkach« Kochanowskiego", które to "Uwagi" okazały się nowatorskim zarysem monograficznym poematu Jana z Czarnolasu. Autor zajął się w swym wystąpieniu trafnym ustaleniem czasu powstania poematu (pierwsze bezkrólewie), szczegółową analizą koncepcji politycznych Kochanowskiego w zestawieniu z głównymi kierunkami ówczesnych doktryn społeczno-politycznych oraz scharakteryzował strukturę literacką "Wrózek", wskazując słusznie na ich perswazyjny (retoryczny) walor.

Cztery kolejne wystąpienia dotyczyły analizy szczegółowych problemów z interpretacji "Trenów" i "Pieśni" Jana z Czarnolasu. Doc. Jerzy Axer, filolog klasyczny z Uniwersytetu Warszawskiego, zademonstrował przykład rzadko już dziś spotykanej w badaniach historycznoliterackich analizy filologicznej z zastosowaniem precyzyjnej metody porównawczej. Zajął się mianowicie analizą sześciu wierszy (9-14) pierwszego "Trenu", koncentrując się na wszechstronnym oświetleniu motywu "smoka i słowiczki". Na przygotowanym uprzednio i rozdany następnie zebrany zestawieniu fragmentu z utworu Kochanowskiego z odpowiednimi tekstami Homera, Wergiliusza i Cyserona uzasadnił nie tylko homerycki rodowód toposu "smoka i słowiczki" z "Trenów", ale również potwierdził wysoką kulturę literacką mistrza czarnoleskiego.

Prof. Stanisław Grzeszczuk, wicedyrektor Biblioteki Jagiellońskiej, zajął się "Poetyką i filozofią w »Pieśni IV« z »Fragmentów« Jana Kochanowskiego", ukazując w nowatorskiej formie metodycznej (wykres graficzny!) wielopłaszczyznowość intelektualną pieśni, wskazując na bezwyznaniowe ujęcie problemów eschatologicznych u Kochanowskiego.

Dr P. Gruszka z Gdańska przedstawił w misternie skonstruowanym wywodzie, nie we wszystkich warstwach przekonującym, patrystyczny rodowód "Trenów", wiążąc poetyckie refleksje o śmierci Kochanowskiego z podobnymi przemyśleniami św. Grzegorza z Nazjanzu. Wreszcie mgr Marian Malicki (BJ) zreferował cenny przyczynek źródłowy, mianowicie pokrewieństwo pewnych motywów występujących

w "Pieśniach" Kochanowskiego ze świeżo odkrytym w Bibliotece Jagiellońskiej (sygn. 9501) rękopiśmiennym zbiorkiem pieśni ludowych z ok. 1540 r.

Komunikat doc. Władysława Magnuszewskiego (WSP Zielona Góra) pt. "Psalm Jana Kochanowskiego orężem agitacji politycznej" wskazał na stosunkowo wczesny wypadek sparodiowania dla celów politycznych jednego z psalmów Kochanowskiego – dokonanego przez Pawła Palczewskiego w 1609 r. w okresie "dymitriady".

W podsumowaniu dwudniowego zebrania naukowego kierownik Pracowni Literatury Renesansu i Baroku, prof. Janusz Pelc, uwypuklił instruktynny i roboczy charakter dyskusji, która w znakomitej większości dotyczyła spraw konkretnych i warsztatowych, stwarzając w ten sposób dobrą zachętę do kolejnych spotkań badaczy twórczości Jana Kochanowskiego.

Dr Mirosław Korolko

SPRAWOZDANIA Z PODRÓŻY NAUKOWYCH

Sprawozdanie z udziału w konferencji w Kanadzie 26–28 kwietnia 1979

W dniach 26-28 kwietnia rb. brałem udział w konferencji naukowej na temat wybranych problemów wieku XVIII, zorganizowanej przez Atlantic Society for Eighteenth Century Studies w Halifax, Kanada. Na tę konferencję przybyli również z Polski prof. dr Edmund Cieślak z Gdańska i prof. dr Zofia Libiszowska z Łodzi.

Konferencja zgromadziła około 50 historyków z Kanady, USA, Wielkiej Brytanii i Polski. Udział naukowców polskich okazał się znaczny i zauważalny. Z wielkim uznaniem spotkał się referat prof. dra E. Cieślaka, ze znacznym zainteresowaniem wysłuchano także wystąpienia prof. dr Z. Libiszowskiej. Niżej podpisany przedstawił referat na temat "British Policy toward Russia 1790-1791 and the Polish Affairs" (w języku angielskim), oparty na wynikach własnych badań źródłowych. Po re-